

Macedón tudományos és kulturális közlemények

**MACEDÓN FÜZETEK
MACEDONIAN LETTERS
МАКЕДОНСКИ ТЕТРАТКИ**

**A makedón/macedón kultúra többnyelvű folyóirata
Journal of the Macedonian culture
Списание за македонската култура**

III. évfolyam 2020/1. szám

OHRID MACEDÓN FOLKEGYÜTTES
DEBRECENI EGYETEM NÉPRAJZI TANSZÉK

Macedón tudományos és kulturális közlemények

MACEDÓN FÜZETEK
MACEDONIAN LETTERS
МАКЕДОНСКИ ТЕТРАТКИ

A makedón/macedón kultúra többnyelvű folyóirata
Journal of the Macedonian culture
Списание за македонската култура

A szerkesztőbizottság tagjai:
ILJOVSZKI RISZTO, NIKOLOVSZKI RISZTO,
KEMÉNYFI RÓBERT, LJUPCO RISTESKI

Tiszteletbeli főszerkesztő:
BARTHA ELEK

Felelős szerkesztő:
BÓLYA ANNA MÁRIA

Olvasószerkesztő:
LISZTES MÓNIKA ÉVA

A szerkesztőség címe: Bólya Anna Mária, Ohrid Macedón Folkegyüttes,
H-1024 Budapest, Margit krt. 99.

Telefon: +36 70 312 6825, e-mail: bolya.annamaria@macedon.hu

A borítót tervezte: RaskyCREATIVE
Nyomdai előkészítés: Szász József

A folyóirat megjelenését támogatja:
Macedón Köztársaság Külügyminisztériuma
Debreceni Egyetem
Arts and Research Bt.
Lefter Mantse sebészorvos

ISSN: 2677-0512

BUDAPEST
III. évfolyam 2020/1. szám
Megjelenik: félévenként

TARTALOMJEGYZÉK

Bartha Elek Szent források macedóniai zarándokhelyeken	4
Risteski, Ljupco S. About the Ethnological Atlas Project of Socialistic Federative Republic of Yugoslavia and Ethnological Atlas of SR Macedonia	10
Hamza Gábor Macedónia és az európai politika – történeti áttekintés	20
Bólya Anna Mária A macedón rituális táncagyomány jellegzetességei	28
Iljovszki Riszto Prolegomena a macedón-magyar szótár elkészítéséhez	35
Marczinka Csaba A Sztrugai Költői Estek Fesztivál története	43
Nikolovszki Riszto Az Ilinden-felkelés évfordulójára	47
Bólya Anna Mária Bone Velicskovszki: Macedón erotikus népdalok	51
Bólya Anna Mária Macedón archaikus énekek fordításai	55
Képmelléklet	59

ILJOVSZKI RISZTO

PROLEGOMENA A MACEDÓN-MAGYAR SZÓTÁR ELKÉSZÍTÉSÉHEZ

Iljovszki Riszto, Nemzeti Történelmi Intézet, Szkopje, Ókori és Középkori Osztály, nyugalmazott tudományos főmunkatárs.

Absztrakt

A szerző a macedón-magyar szótár előkészítő kutatásait végezte el az elmúlt tíz évben. A szótár kiadásához meginduló munkálatok kapcsán a macedón identitástudat és nyelv témájában oszt meg gondolatokat, melyek árnyalják a népről és nyelvről kialakult sztereotípiákat.

*#macedonkultura #macedonidentitas #macedonirodalminyelv
#macedonmagyarszotar*

Abstract

The author has been preparing the Macedonian-Hungarian dictionary for the last ten years. In connection with the work starting to publish the dictionary, he shares his thoughts on the topic of Macedonian identity and language, which modulates the stereotypes formed about the people and its language.

*#macedonianculture #macedonianidentity #macedonianliterarylanguage
#macedonianhungariandictionary*

Mielőtt a makedón-magyar szótár megalkotásának előkészületeiről néhány szót is papírra vetnénk, szükségesnek érezzük, hogy néhány gondolatot – még ha vázlatosan is – megosszunk az olvasókkal a makedón nép történetével kapcsolatban. Szeretnénk előre bocsátani, hogy a magyar nyelvben elfogadott helyesírással ellentétben a *makedón* kifejezést használjuk írásunkban, amelyet folyóiratunk következő számában megjelenő, e témával foglalkozó cikkünkben fogunk indokolni.

A *Makedónia* és a *makedón* kifejezések egészen más politikai vonatkozással rendelkeznek és más etnikumot fednek ókori illetve modern vonatkozásukban. A mai szláv nyelven beszélő makedónok népvnevüket az ókori makedónoktól örökölték, akiknek anyagi és kulturális örökségét átvették. A 19. század folyamán a balkáni népek nemzeti mozgalmak során megteremtették saját önálló államaikat. A Balkán-félsziget központi szárazföldi területein, ahol a török uralom alatt soknemzetiségű lakosság élt, mint például a földrajzi Makedóniában,

ez a robbanásszerű nemzeti folyamat elkésett, annak ellenére, hogy nagyon sokan a makedónok közül részt vettek a szomszéd népek törökellenes felszabadító mozgalmaiban.

A makedón identitástudat kialakulásának ideje az 1860-1870-es évekhez köthető, amikor is – a szomszéd népek példáját követve – a Makedóniában meginduló népművelő mozgalom szembefordult a konstantinápolyi görög patriarchátus és az 1870-ben létrehozott bolgár exarchátus expanziós törekvéseivel. Ez az értelmiségi mozgalom hirdette meg az önálló makedón államiság eszméjét, amely később szerves része lett a török uralom elleni fegyveres harc megindításának. Ennek a gondolatnak a legaktívabb képviselője *Georgi Pulevski* volt, aki már 1875-ben Belgrádban háromnyelvű (makedón, albán és török) nyelvkönyvet, illetve szótárt publikált. Ebben többek között megfogalmazta a saját korában egyre szélesebb méreteket öltött makedón nemzeti mozgalom célját, kérdés-felelet formájában. Arra a kérdésre: „Hogyan nevezzük hazánkat?” a következő választ adta: „A mi hazánk Makedónia, és minket makedónoknak kell nevezni”. Ez a gondolat alapozta meg az éppen induló nemzeti felszabadító mozgalom képviselőinek tevékenységét. A szomszéd (görög, bolgár és szerb) népektől való elhatárolódás, a különálló nemzeti identitás hangsúlyozása nyomán megszületett az az eszme, mely szerint az újkori makedónok a világhódító *Nagy Sándor* leszármazottai, akik nem keveredtek a Balkán-félszigetre később letelepedett népekkel. Itt kell megjegyezzük azt, hogy a nemzetté válás folyamatában az ilyen jelenség majdnem minden balkáni népnél, sőt kelet-európai népeknél is megfigyelhető.

Az 1877-1878. évi orosz-török háború és a *Berlini kongresszus* nagy mértékben meghatározta a makedón nemzeti mozgalom további alakulását. A török uralom alá kényszerített Makedónia területéért és soknemzetiségű lakosságáért mind egyházi, mind politikai síkon éles küzdelem indult meg a szomszédos nemzetállamok (Bulgária, Görögország, Szerbia) között. Ezek az expanziós hódító törekvések a korabeli nagyhatalmak (Osztrák-Magyar Monarchia, Oroszország, Nagy-Britannia, Németország) oltalma alatt zajlottak le, amelyek hatalmi érdekszféráik kiterjesztésére törekedtek.

Az 1893-ban Thesszalonikiben megalakított *Titkos Makedón-Odrini Forradalmi Szervezet* (*Tajna makedonsko-odrinska revolucionerna organizacija – TMRO*) meghirdette a törökellenes fegyveres harc megindítását. A nemzeti identitás kérdésében a szervezet alapító tagjai – nemzetiségi hovatartozásukra való tekintet nélkül – magukat makedónoknak tekintették. Forradalmi tevékenysége során a szervezet nevét és alapszabályzatát többször is megváltoztatta, ami végül a *Belső Makedón Forradalmi Szervezet* (*Vnatrešna makedonska revolucionerna organizacija – VMRO*) néven vált ismeretessé nemcsak a Balkánon, hanem Európa szerte is (francia nevén: Organisation Révolutionnaire Intérieure

Macédonienne – ORIM). A szervezet célja – a többi balkáni nép példáját követve – az autonómia kivívása a Török Birodalom keretein belül, majd ezután kedvező körülmények fennállása esetén az önálló, a szomszéd államoktól és népektől független makedón államiság elérése. A meghirdetett törökellenes harc rövid idő alatt széles tömegeket átfogó mozgalommá vált, amely viszont veszélybe sodorta a szomszéd államok, elsősorban a bolgár fejedelemség területi expanziós törekvéseit. Ezek az erkölcsi, anyagi és fegyveres úton gyakorolt törekvések bolgár részről hasonló módon kezdtek érvényesülni, mint ahogyan annak idején Kelet-Ruméliának a Bolgár Fejedelemséghez való csatolását előkészítették. Ilyen módon, rövid idő elteltével, 1895-ben Szófiában a bolgár fejedelmi udvar és tisztikar védnöksége alatt megalakult egy újabb makedón szervezet *Legfelsőbb Makedón Bizottság (Vrhoven makedonski komitet – VMK)*, amelynek célja a törökellenes harc vezetésének átvételével Makedónia területének a Bolgár Fejedelemséghez való csatolása volt. A konspiratív módon megszervezett fegyveres egységek (četa, četi) soraiban mindkét szervezet részéről jelen voltak Makedóniából származó fegyverforgatók. Egyetlen cél lebegett előttük: a török elnyomók elleni küzdelem. Azonban hamarosan meg is indult a vetélkedés a két magát makedónnak elnevezett szervezet tagjai között, ami testvérgyilkos belháborúhoz vezetett. Ez a küzdelem a 19. század utolsó éveiben és 20. század elején hágott tetőfokára, és a törökellenes küzdelem szétforgácsolásához és meggyengüléséhez vezetett. Sőt a több fronton, a bolgár *segédcsoportok*, a görög *andarteszek* és a szerb *csetnikek* ellen folytatott fegyveres küzdelemben a VMRO ereje elégtelennek bizonyult. Ehhez hozzájárult a szervezet vezetőségében bekövetkezett szakadás, amely tovább gyengítette a törökellenes felkelés kimenetelét. Ez az alapvető oka annak, hogy a makedón nemzeti mozgalom a nemzetté válás folyamatában megtorpant, sőt hosszú időre megakadt. Ezen nem segített – a kortársak figyelmét elkerülő – a makedón nemzeti öntudat és irodalmi nyelv létrehozása szempontjából óriási jelentőséggel bíró történeti, néprajzi és filológiai tanulmány, a „*Za makedonskite raboti*” (*A makedón dolgokról*), amely a tragikus életutat megjárt *Krszte Petkov Miszirkov* (1874.11.18-1926.06.26) tollából származott. Az 1903-ban meghirdetett törökellenes felkelés eseményei közepette Szófiában megjelent, s hamarosan elkobzott tudományos értekezésében a szerző, többek között, meghirdette a közép-makedóniai nyelvjárásokon alapuló önálló makedón irodalmi nyelv megteremtésének szükségességét.

Az elkövetkező fél évszázadban új történelmi körülmények között a makedón nemzeti mozgalom újból és újból feléledt, amikor a különböző államok (Görögország, Jugoszlávia, Bulgária és Albánia) államhatárai közé szorult lakosság megzavart identitástudata magasabb szintre emelkedett. A hosszú és küzdelmes történeti folyamat ideje (19-20. század) alatt kibontakozott *makedón* nemzeti öntudattal azonosítja magát a mai Észak-Macedón Köztársaság lakosságának túlnyomó része. Továbbá, makedónoknak tekintik magukat

nagyon sokan, akik a szomszédos államokban (Albánia, Bulgária, Görögország és Szerbia) élnek. Úgyszintén, makedónoknak vallják magukat azok is, akik a tragikus történelmi események következtében szétszórta, diaszpórában (Kanada, Egyesült Államok, Ausztrália, Kelet- és Nyugat-Európa, a volt Szovjetunió tagállamai) élnek, mivel otthonaikat el kellett hagyniuk. Etnológiai szempontból mindnyájan makedónoknak vallják magukat bárhol is éljenek a földkerekségen.

A nemzeti öntudat megkésett folyamatához hasonlóan hosszú és göröngyös út vezetett a makedón irodalmi nyelv megszületéséhez. A II. világháború után a teljes jugoszláv államszövetségen belül létrehozták a részleges államisággal rendelkező Makedónia tagköztársaságot, amelynek alkotmánya kimondta, hogy a makedón nép az államalkotó népek egyike. Az igen elmaradott társadalmi, gazdasági és kulturális szinten, mondhatnánk feudális állapotokban lévő Makedón Köztársaság, amelynek elnevezését többször is megváltoztatták, óriási fejlődésen ment keresztül a „nagy Jugoszlávián” belül. Ez a fejlődés biztosította a kicsi, a világ előtt még ismeretlen tagköztársaság felzárkózását a többi szomszédos országhoz.

Az önálló makedón irodalmi nyelv 1945 után jött létre a *Prilep*, *Bitola*, *Veles* és *Kičevo* városok által körülhatárolt nyelvjárás alapján. A kodifikált irodalmi nyelv a szláv nyelvek déli ágához tartozik, s nem kevesebb, mint 30 dialektusát ismerjük, amelyek kiterjednek Görögország, Bulgária és Albánia területére is. Nyelvtani és morfológiai alapjait tekintve a bolgár nyelvhez, szókinccs tekintetében pedig a szerb nyelvhez áll közelebb. Ez többek között annak tudható be, hogy a mai köztársaság területe politikailag, gazdaságilag és kulturális téren majdnem hetven évig tartó szerb befolyás alatt állt. Itt kell megjegyeznünk, hogy a nyelvek hasonlóságának ténye sohasem jelentheti azt, hogy egy nyelv azonos a másikkal. Ezt a megcáfolhatatlan szabályt a filológusok már régen megerősítették. Azonban az irodalmi nyelvforma megalkotásakor a nyelvújítók nem vették figyelembe a többi, makedónok lakta területek lakosságának gazdag nyelvi hagyatékát, sőt még az évszázadokon át gyakran használt görög és török szókinccset sem, amelyek gazdagították volna az újabb és újabb tudományos és irodalmi alkotásokat. A magát makedónnak valló lakosság nagyobb része szláv ajkú és a cirill betűs írást használja. Nyelvük a bolgár és a szerb nyelvektől különbözik, és teljesen önálló nyelvként van elismerve szerte a világon. Az irodalmi forma az utóbbi több mint ötven esztendő fejlődés során nemcsak szókinccsében bővült és változott, hanem az internacionalizmusok befogadásával egységesebbé és szabályozottabbá vált. Az elfogadott és a nyelvészeti előírásoknak megfelelő irodalmi normák nagyon rövid idő alatt a közgyakorlat szerves részeivé váltak.

A nyelvtudomány terén elért eredmények nagyban hozzájárultak a makedón nemzeti öntudat kikristályosodásához és a nemzetté válás folyamatának

megerősödéséhez. Ez a természetes folyamat viszont – tekintet nélkül az állami berendezkedésre – mindannyiszor, sőt még napjainkban is, kihívta és kihívja a szomszédos államok, elsősorban *Bulgária* és *Görögország* tudományos, politikai és közéleti köreinek érthetetlen és elfogadhatatlan hozzáállását. Ez annak tudható be, hogy a makedón nemzeti széttagozottság a mai napig sem szűnt meg, hiszen az említett országokban még mindig élnek makedón nyelven beszélő állampolgáraik. A *bolgárok* egyházi és állami függetlenségük újbóli visszanyerése óta azt tartják, hogy a makedónok, mint „nyugati bolgárok”, etnikailag a bolgár néphez tartoznak, ezért nyelvük bolgár, és pedig annak nyugati dialektusát beszélik. A *görögök* – nyelvük gazdagságát igénybe véve – a 19. század eleje óta semmi hajlandóságot nem mutatnak arra, hogy reálsan és alaposan megismerjék a szomszédságukban élő népet, és mind néprajzi tekintetben, mind nyelvészetileg megszámlálhatatlan elnevezéssel, illetve jelzővel illetik a makedónokat és azok nyelvét. Ezek közül érdemes megemlítenünk a legelterjedtebb elnevezéseket a népre és a nyelvre vonatkozóan. Tehát a makedónok a görög tudományos, politikai és közéletben: bolgárok, makedónok, helybeliek (dopioi), szlavomakedónok, két nyelven beszélő görögök, szláv ajkú népesség (szlavofonok), bolgár és szláv ajkú görögök, görögországi szlávok, bolgár szimpatizáns szlávok, szláv nyelven beszélő görögök, szláv-makedón nyelvjárást beszélő görögök, szláv nyelvűek, elszlávosodott görögök és még egy sor becsmérő elnevezést említhetnénk. A *szerb* köztudatban pedig a mai napig uralkodik az a tévhit, hogy a makedónok és nyelvük a szerb nép és nyelv déli csoportjához tartoznak.

Az 1991. szeptember 8-án megrendezett népszavazás kihirdette a makedón nép függetlenségét és önálló államiságának megteremtését. Az új, köztársasági berendezkedést hirdető, államot hamarosan világszerte elismerték. Ezt Magyarország is megtette 1994. augusztus 29-én, ami lehetőséget teremtett ahhoz, hogy szorosabb politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok alakuljanak a magyar és a makedón nép között, s ez az elmúlt negyedszázad során meg is történt. A két nép közötti történelmi kapcsolatok a középkorra nyúlnak vissza, és azok – rövidebb-hosszabb megszakításokkal – a legújabb korig követhetők. Sajnálatos az a tény, hogy ezeknek a kapcsolatoknak levéltári és szakirodalmi feldolgozása még várat magára.

Napjainkban tanúi vagyunk a politikai és kulturális, elsősorban néprajzi és irodalmi kapcsolatok széleskörű fejlődésének. A két nép nyelvének és kultúrájának közelebbi megismeréséhez járult hozzá szerkesztőségünk is, amikor 2018-ban elindította a jelen folyóiratot *Macedón Füzetek* alcímmel. A folyóirat megjelenítésének első pillanatától kezdve felvetődött egy *macedón-magyar szótár* elkészítésének gondolata. Tudomásunk szerint ilyen jellegű, nyelvészetileg is megalapozott, a tudományos igényeket kielégítő és széleskörű érdeklődést kiváltó szótár sem a mai Észak-Macedón Köztársaságban, sem

Magyarországon nem látott napvilágot. A tervezett szótár kutatási és előkészítő munkálatai immár több éves múlttra tekintenek vissza. Az eltelt időszak alatt – bár hosszú megszakításokkal – mindannyiszor gyarapítottuk a két nyelvben létező és a szótárhoz szükséges kifejezések gazdag tárházát. Egy ilyen kézikönyv elkészítése nagyban hozzájárulna a két nép között kialakult tudományos együttműködés kiszélesítéséhez és elmélyítéséhez. A makedón-magyar szótár elősegítené a magyarországi makedonisztika szélesebb körű művelését. Továbbá, a szótár megfelelné a Magyarországon élő kis létszámú, s objektív okok miatt el nem ismert makedón nemzetiséghez tartozók és a Makedóniában élő magyarok elvárásainak. Ugyanúgy a kézisótárt haszonnal forgathatják a kétoldalú kulturális együttműködés fejlesztésére megkötött államközi egyezmények alapján a két ország felsőoktatási intézményeiben tanuló diákok is. S nem utolsósorban haszonnal forgathatják a kétoldalú gazdasági kapcsolatok ápolására hivatott szakemberek és a turizmus fejlesztésében érdekelt vállalkozók.

A két kötetben tervezett makedón-magyar szótár projektje három alkotórészből áll. Az első rész bevezeti olvasóját a makedón irodalmi nyelv nyelvtanába. A második, nagyobb terjedelmű rész a makedón ábécé alapján a makedón irodalmi nyelv és dialektusainak gazdag szókincsét fogja felölelni. Ez a rész magába foglalja a minden egyes címszóhoz tartozó és használatban lévő kifejezéseket, továbbá ország neveket és földrajzi elnevezéseket, s végül a személyneveket is. A szótár harmadik része egy kis terjedelmű makedón-magyar társalgási útmutatót tartalmazna a szélesebb nagyközönség igényeinek figyelembevételével. Ez a fejezet elsősorban az egyre intenzívebb formákat kialakító kétoldalú turizmus számára lesz elengedhetetlenül hasznos. A tervezett szótár megjelenítéséhez további személyi, tárgyi és anyagi feltételek biztosítása szükséges. A Macedón Tudományos és Kulturális Közlemények (alcím: Macedón Füzetek) szerkesztősége számít a két ország szlavistáinak részvételére és aktív közreműködésére. Végezetül reményünket fejezzük ki, hogy a makedón-magyar szótár megjelenése nagyban hozzájárul majd a két nép kultúrájának még közelebbi megismeréséhez.

Irodalom

Arató Endre. *Kelet-Európa története a 19. század első felében*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1971.

Arday Lajos. *Reformok és kudarcok: Jugoszlávia utolsó évtizedei és ami utána következett*. Budapest: BIP, 2002.

Balogh Ádám. *Fejezetek Görögország újkori történetéből. A szabadságharctól napjainkig*. Szeged: Magyarországi Görögök Kulturális Egyesülete – Csongrád megyei Helyi Csoport, 2013.

Bitoski, Krste et al. *Macédoine: Articles d'histoire*. Skopje: Institute for National History, 1981.

Bíró László. „Egy állam – sok etnikum. Macedónok.” *História* 14, no. 4 (1992): 4-14.

Fehér Géza. „A bolgár egyház kísérletei és sikerei hazánkban.” *Századok – A Magyar Történelmi Társulat közlönye*. 61, no. 1 (1927): 12-16.

Füves Ödön. „A makedón-magyar kapcsolatok kérdéséhez.” *Századok – A Magyar Történelmi Társulat közlönye*. 97, no. 5 (1963): 1134-1137.

Garde, Paul, Jakabffy Imre, and Jakabffy Éva. *Balkáni beszéd: szavakról és emberekről*. Budapest: Kairosz Kiadó, 2008.

Ġorgiev, Vančo. *Sloboda ili smrt – makedonskoto revolucionerno nacionalnoosloboditelno dviženje vo solunskiot vilaet 1893-1903 godina*. Skopje: Tabernakul, 2003.

Hamza Gábor. „A macedón kérdés megjelenése az európai politikában. In „*Nem akarunk csonka Európát...*” *Politikai, történelmi, jogi tanulmányok, cikkek és esszék.*, edited by Hamza Gábor, 149-186. Budapest: Elektra Könyvkiadó, 2002.

Hamza Gábor, Nótári Tamás. *Mit hoz a múlt? Jog- és kultúrtörténeti tanulmányok*. I. Budapest: Korona Kiadó, 2006.

Hamza Gábor. Macedónia és a föderáció lehetősége a Balkánon. In „*Nem akarunk csonka Európát...*” *Politikai, történelmi, jogi tanulmányok, cikkek és esszék*, edited by Hamza Gábor, 143-148. Budapest: Elektra Könyvkiadó, 2002.

Hadžiev, Vanja. *Za imeto Makedonija i Makedonci vo istorijata*. Skopje: Ljuboten, 1996.

Hász Magdolna: *Hungarikumok a Macedón Tudományos Akadémián és a Kliment Ohridszki Nemzeti és Egyetemi Könyvtárban*. Kézirat (s.a.).

Jelavich Barbara. *A Balkán története I. II*. Budapest: Osiris Kiadó Bp, 1996.

Kapronczay Péter. „A macedón nemzeti öntudat történeti alakulása.” *Pro Minoritate* 7, no 1 (1999). Hozzáférés dátuma: 2020.06.01. <http://www.hhrf.org/prominoritate/1999/99/tel1007.htm>

Kertész István. „Kik a makedónok?” *História* 14, no. 4 (1992): 6-7.

Kocsis Károly. *Az etnikai konfliktusok történeti-földrajzi háttere a volt Jugoszlávia területén. Jugoszlávia / Egy felrobbant etnikai mozaik esete*. Budapest: Teleki László Alapítvány, 1993.

Kuzder Rita. „A magyarországi makedonisztika.” *Slavia Centralis* 13, no. 2 (2015): 82-93.

Niederhauser Emil. *A nemzeti megújulási mozgalmak Kelet-Európában*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1977.

Niederhauser Emil. *Forrongó félsziget. A Balkán a XIX-XX. században*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1972.

Obermayer Erzsébet, Horváth István Károly. Macedóniai László. Egy humanista élete és működése a Mohács körüli évtizedekben. *Századok – A Magyar Történelmi Társulat közlönye*. 93, no. 5 (1959): 773-802.

Palotás Emil. *Kelet-Európa története a 20. század első felében*. Budapest: Osiris Kiadó Kft., 2003.

Pusztainé Ambrus Ágnes. „Magyar-makedón kapcsolatok” *Hungarológia* 4, no. 1 (1993): 107-110.

Ritter László. „Makedónia, Macedónia az újkorban. Macedónia és Görögország vitája.” *História* 34., no. 4 (2012): 7-11.

Seres Attila. *A „Krusevói Köztársaság” megalakulásának és hatalmi szervezetének főbb történelmi problémái.* In *A balkán és a keleti kérdés a nagyhatalmi politikában*, edited by Árvay Viktor, Bodnár Erzsébet, and Demeter Gábor, 144-162. Budapest: Hungarovox Kiadó Bt, 2005.

Trebst, Stefan. *Bugarsko-jugoslovenskata kontroverza za Makedonija 1967-1982*. Skopje: Institut za nacionalna istorija, 1997.